

МОТИВАЦІЯ ТА МОВНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ НАЗВ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ У СУВОРОВСЬКОМУ РАЙОНІ МІСТА ОДЕСИ

У статті розглядається окремий клас власних назв, який мовознавці називають ергонімами. На прикладі назв кафе та ресторанів, виокремлено певні мотиваційні ознаки, що покладені в основу їх розподілу, а також зроблено класифікацію цих онімів за мовною приналежністю. Виділено різновиди мотивації вказаних ергонімів.

Ключові слова: ергоніми, мотивація, мовна приналежність, номінація.

Останнім часом з'являється велика кількість фірм, установ, організацій різного спрямування, кожна з яких має окрему власну назву. Мовознавці, які займаються вивченням ономастики, виділили ці оніми в окремий клас слів і назвали їх ергонімами. Цей тип власних назв уже протягом кількох десятиліть привертає увагу лінгвістів, але на сучасному етапі розвитку українського мовознавства проблема вивчення ергонімів недостатньо досліджена. Особливо це стосується назв закладів харчування, які постійно змінюються, а разом з ними виникає і питання мотивації цих назв: адже номінація та її мотивація нерозривно пов'язані між собою.

Ергоніми досліджували О. О. Белей (ергонімія Закарпаття) [1], Н. В. Кутуза (ергонімікон м. Одеси) [2; 3], О. Г. Мікіна (французькі, англійські та російські ергоніми) [5], С. О. Шестакова (ергонімія Харківської та Сумської областей, частково м. Києва, Полтави, Львова) [8], Н. В. Шимкевич (російські ергоніми) [9], М. М. Цілина (ергонімія м. Києва) [10], Н. М. Лесовець (ергонімна база м. Луганська) [4] та інші лінгвісти. Проте ергонімія – це динамічна, відкрита система ономастичного простору, яка зазнає постійних змін у зв'язку з впливом позамовних чинників. Основна функція таких ергонімів, як назви закладів харчування чи магазинів, – приваблення споживачів, клієнтів із подальшим скеруванням до дії, що є першим етапом здійснення впливу. Для цього власники використовують різні засоби, намагаючись зробити назву конкурентоспроможною, особливою [3, 1].

Таким чином, **актуальність** роботи зумовлена потребою детального вивчення сучасних ергонімів, виявлення характерних особливостей та закономірностей виникнення і функціонування їх у мові, оскільки це великий клас власних назв, який постійно

поповнюється новими лексичними утвореннями й відображає модні тенденції, що панують в країні, а також ілюструє механізм процесів номінації у мові.

Наукова новизна дослідження полягає в новизні його матеріалу: назви, що розглядаються у роботі, ще не були предметом мовознавчого аналізу.

Об'єктом вивчення є назви кафе та ресторанів у Суворовському районі м. Одеса (Україна), а його **предметом** – мотивація назв та їх мовна приналежність. Таким чином, **метою дослідження** є виявлення мотиваційних особливостей сучасних ергонімів м. Одеси, а також встановлення того, якою мовою вони створені. Відповідно до мети поставлені такі **завдання**:

а) фіксація сучасних найменувань кафе та ресторанів у Суворовському районі м. Одеси;

б) виокремлення головних рис, на яких ґрунтується мотивація кожного ергоніма, а також аналіз і розподіл назв за цими ознаками;

в) визначення мовної приналежності кожної назви та співвідношення в досліджуваній групі ергонімів назв українських, англійських, італійських та ін.

Фактичною базою дослідження стали 40 назв кафе та ресторанів м. Одеси, зібрані польовим методом.

Дослідники зазначають, що поширеними мотиваційними ознаками при номінації ергооб'єктів є: належність підприємства власникові, вказівка на вид діяльності підприємства чи сферу надання послуг, спеціалізація закладу, об'єкт продажу, особливості роботи закладу, місце розташування ергооб'єкта, особливості інтер'єру, уподобання власників, якийсь випадок, факт, історична подія, пов'язані з ергооб'єктом. Прагнення номінаторів створити назву, яка б ідеально виконувала рекламну чи культурологічну функції, нерідко є причиною пошуку особливих мотиваційних ознак ергоніма [4, 136].

За характером мотивації зібрані та проаналізовані нами назви переважно вказують або натякають на характер кухні та страви, типові для закладу. Крім того, ергонім може описувати інтер'єр, оформлення закладу, прямо давати йому позитивну характеристику; невелика частина ергонімів вказує на географічне розташування об'єкта. Окрема частина зібраних нами ергонімів утворена від власних назв прецедентного характеру, тобто відомих усім представникам етномовної спільноти.

Ми мали на меті відділити ергоніми, що натякають на певну ознаку (наприклад, на характер кухні) від ергонімів, що неприховано вказують на цю ознаку (скажімо, на характер страв / кухні). Другий тип ергонімів містить, як правило, назву певної страви, характерної для закладу, або топонім, що прозора вказує на регіон, з яким пов'язана кухня, властива цьому закладу.

Ергоніми, що прямо вказують на характер страв та кухні: кафе *Шашличный дворик* (кавказька кухня, шашлик), *Star Pizza Cafe* (італійська кухня), кафе *pizza TuT* (італійська кухня), кафе *Pizza & Grill*, ресторан, а також єдиний і унікальний в Одесі паста-бар *A-laPasta*, ресторан *Olio Pizza* < італ. «олія» + «піца», ресторан *Domino's pizza*, ресторан *New York Street Pizza* (американська кухня), кафе *Pizza Time* < англ. «час піци», кафе *Суши Wok* (суші, японська кухня), ресторан *Итальянский квартал* (італійська кухня), кафе швидкого харчування *Grill Master* (гриль), кафе-фастфуд *GRILL 24*, кафе *Happy Waffles* < англ. «щасливі вафлі» (у цьому випадку – американська кухня), ресторан *Шафран* (спеція, характерна переважно для кавказької кухні), *Skandi Restoran Bar Josper*, *Сеть сэндвич-баров «В Лаваше»*, кафе-кондитерська *Штрудель* (нім. Strudel «завиванець,

маківнік») – пиріг, зроблений з коржа, змазаного начинкою (найчастіше яблучною) й скрученого трубкою, характерний для австрійської кухні. Назва вказує на страви, з яких складається меню закладу (струдель з грушею, яблуком, квасолею, фореллю, куркою, сиром фета та ін.) і на характер кулінарії кафе. У *карася* вказує на наявність рибних страв у меню.

Назви, які натякають на характер кухні: *Кафе «Домашня кухня «Фрумушика»* (готують смачно, як удома) + молдавська кухня (зникле село з молдавським населенням Фрумушика), кафе *Шампурь* < вірм. շամբուր (šamp'ur) або груз. შამბურბო (šamp'urbi) – тонкий металевий або обтесаний дерев'яний стрижень для смаження шашлику. Ергонім натякає на страву (шашлик), яку готують в цьому кафе та на кавказьку кухню. На італійську кухню приховано вказують: *Pomodoro, Rossetti* (відоме італійське прізвище), *Corleone Home* (персонаж відомого художнього твору Дон Корлеоне).

Назви, які містять вказівку на високий рівень закладу завдяки вживанню слова з позитивно оцінним значенням: *Веселий Санчо, Star Pizza Cafe, Happy Waffles*.

Ергоніми, що вказують на розташування закладу, географічно вмотивовані: *Ресторань на Затонського*.

Назви, що містять асоціацію до чогось: *Шанхай-блюз* може асоціюватися з однойменною піснею гурту *Машина времени*; *Domino 'spizza* – з трьома кісточками у вигляді доміно, що є емблемою закладу; *«Домашня кухня «Фрумушика»* – з готельним комплексом *Фрумушика-Нова* в Тарутинському районі або з молдавським селом, від якого походить назва і кафе, і готелю.

Характер оформлення закладу відбитий в ергонімах *Зазеркалье* (зовнішній вигляд ресторан у вигляді палацу з величезними шаховими фігурами), *Coffee Room* < англ. *room* «кімната» (говорить про затишок цього кафе), *Garden Café* < англ. *Garden* «садок» вказує на інтер'єр та зовнішній вигляд кафе: багато ніжно-зелених відтінків, вивіска, букви якої наче зроблені з квітів та підсвічені зеленим, а також велика кількість живих квітів у вазонах, зелені дерева й кущі на подвір'ї, газон.

Таблиця 1

Різновиди мотивації проаналізованих ергонімів

1. Ергоніми, що прямо вказують на характер кухні	19	31,6 %
2. Назви, які натякають на характер кухні	20	33,3 %
3. Назви, які містять вказівку на високий рівень закладу шляхом вживання слова з позитивно оцінним значенням	4	6,89 %
4. Ергоніми, що вказують на дійсне розташування закладу, географічно вмотивовані	1	1,72 %
5. Назви, що містять асоціацію до чогось	3	5,17 %
6. Ергоніми на позначення характеру оформлення закладу	9	15,51 %
7. Ергоніми, утворені від власних назв прецедентного характеру	3	5,17 %
8. Посесивні ергоніми, які називають власника закладу чи його засновника	1	1,27 %
Усього	60	100%

Деякі ергоніми утворені від власних назв прецедентного характеру: *Monte Cristo* (назва детективного роману О. Дюма «Граф Монте-Крісто»), *Шанхай-блюз* (пісня гурту *Машина времени*), *Corleone Home* (спочатку головний герой роману Маріо П'юзо, а потім – Дон Корлеоне з фільму «Хрещений батько» режисера Френсіса Копполи, який екранізував цей твір).

Таким чином, проаналізовані ергоніми виявилися досить різноманітними за мотивацією, при цьому найбільше виявилось тих назв, що прямо вказують або натякають на характер кухні, а найменше – тих, що вказують на розташування кафе чи ресторану та називають володаря закладу чи його засновника.

За мовною приналежністю проаналізовані ергоніми Суворовського району м. Одеси розподіляються таким чином.

Кількість україномовних назв дуже мала, усього лише (5 або 12 %): *Айва*, *У карася*, *Чумацький двір*, *Шанхай-блюз*, *Шафран*.

Російськомовних назв більше, у два з половиною рази (12 и 30 %): *БУТЫЛКА*, *Весельй Санчо*, *Зазеркалье*, *Итальянский квартал*, *Кафе «Домашняя кухня «Фрумушика»*, *Ресторанъ на Затонского*, *Сеть сэндвич-баров «В Лаваше»*, *Шампуръ*, *Шашлычный дворик* та ін.

Англомовні назви складають 23 % (9 назв): *Coffee Room*, *Garden Café*, *Grill Master*, *GRILL 24*, *Happy Waffles*, *McDonald's* та ін.

Сполучення українського компонента з іншомовним компонентом (1 назва чи 2,5 %): *Суши Wok*.

Сполучення англійського компонента з іншомовним компонентом (6 назв чи 15 %): *Corleone Home*, *Domino's pizza*, *New York Street Pizza*, *Pizza Time*, *Skandi Restoran Bar Jospers*, *Star Pizza Cafe*.

Назви італійською мовою (4 або 10 %): *MonteCristo*, *OlioPizza*, *Pomodoro*, *Rossetti*.

Сполучення італійського компонента з іншомовним (2 ергоніма чи 5 %): *A-la Pasta*, *Pizza & Grill*.

Назви іншими мовами (1 або 2,5 %): *ELTORO Grill*(іспанська і французька мова).

Таблиця 2

Мовна приналежність назв кафе та ресторанів Суворовського району м. Одеса

1. Назви українською мовою	5	12,5%
2. Назви російською мовою	12	30 %
3. Назви англомовні	9	22,5 %
4. Сполучення українського компонента з компонентом іншою мовою	1	2,5 %
5. Сполучення англійського компонента з компонентом іншою мовою	6	15 %
6. Назви італійською мовою	4	10 %
7. Сполучення італійського компонента з компонентом іншою мовою	2	5 %
8. Назви іншими мовами	1	2,5 %
Усього:	40	100

Список використаної літератури

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств закарпатської області) : Автореф. дис ... канд. філол. наук. 2000. 17 с.
2. Кутуза Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2003. 19 с.
3. Кутуза Н. В. Ергонімна номінація як елемент реклами. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 301–303.
4. Лесовець Н. М. Мотиваційні ознаки номінації ергонімів м. Луганська. *Східнослов'янська філологія*: Зб. наук. пр. Вип. 8. Мовознавство. Горлівка: Вид-во ГДППМ, 2006. С. 136 – 144.
5. Мікіна О. Г. Номінаційні процеси в сучасній європейській ергонімії: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19. Дон. держ. ун-т. Донецьк, 1993. – 21 с.
6. Отин Е. С. Из истории русской эргонимии. *Отин Е.С. Избранные труды по языкознанию. II*. Донецк : Донеччина, 1999. С. 155 – 166.
7. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва : Наука, 1988. 192 с.
8. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2002. 17 с.
9. Шимкевич Н. В. Русская коммерческая эргонимия: прагматический и лингвокультурологический аспекты: Автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.01. / Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. Екатеринбург, 2002. 23 с.
10. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2006. 243 с.